

УДК 37.013

Тарас Степанович ВАЙДА,

завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки

Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено деякі напрями удосконалення діяльності працівників Національної поліції України (управлінський; соціально-соціальний; підвищення рівня загальної і спеціальної професійної підготовки та гуманістичне виховання особового складу; врахування правового статусу адвокатів та правозахисних організацій; взаємодія з представниками різних релігійних конфесій та організацій; навчання працівників поліції комунікативним умінням роз'яснювати громадянам їх законні права) як умови, що сприяють забезпеченню дотримання ними прав і основоположних свобод людини і громадянина.

Охарактеризовано особливості реалізації вищевказаних підходів у взаємовідносинах поліцейських з громадянами та територіальними громадами в розрізі законодавчо закріплених принципів гуманізації діяльності Національної поліції в сучасних умовах.

Актуальність проблеми. В умовах подальшого розвитку України як демократичної держави права людини стають ключовою категорією імplementованої системи європейських цінностей, рівень захисту котрих (прав та свобод громадянина – *уточнено нами*) у тому числі враховується при: 1) оцінюванні значущості професійної діяльності підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) в житті країни; 2) визначенні ефективності виконуваних правоохоронними органами соціальних функцій в суспільстві; 3) виборі критеріїв ставлення працівників поліції до забезпечення конституційних прав та свобод громадян [1–4].

Законодавством України закріплені цілі і завдання НПУ, котрі дозволяють визначити її як центральний орган виконавчої влади, специфічну державну структуру, головною соціальною і професійною функцією котрої є цілеспрямована діяльність щодо захисту прав та свобод людини [5].

Метою роботи є уточнення основних напрямів удосконалення діяльності органів та підрозділів НПУ як соціально-педагогічні умови забезпечення прав та свобод громадян в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, вирішення існуючих проблем забезпечення дотримання прав людини в діяльності підрозділів

НПУ передбачає удосконалення фахової діяльності правоохоронців у таких взаємопов'язаних напрямках (див. рис. 1).

Рисунок 1 – Напрями удосконалення фахової діяльності правоохоронців щодо забезпечення дотримання ними прав людини

1. Управлінський аспект удосконалення професійної діяльності поліцейських щодо організації та належного захисту прав людини полягає в тому, щоб системно формувати у поліцейських владними (адміністративно-командними) методами *установки на дотримання прав людини* у процесі здійснення оперативно-службової діяльності. Керівникам підрозділів поліції будь-якого рівня необхідно цілеспрямовано розглядати роботу усіх служб (підрозділів) територіальних органів з точки зору дотримання прав людини; безпосереднім начальникам працівників поліції необхідно формулювати це не лише як правову, соціальну і моральну вимогу, але й сприяти усвідомленню її всіма поліцейськими як виконання особливого управлінського завдання правоохоронця у суспільстві (контроль за дотриманням цих вимог); ввести критерій дотримання прав людини в загальну систему оцінювання діяльності правоохоронних органів (підрозділів) і враховувати при характеристиці кожного конкретного напрямку їх роботи з населенням, формувати у працівників поліції установку на пріоритетність прав людини через організацію та удосконалення їх професійної діяльності.

Особлива роль належить управлінському забезпеченню *дотримання прав людини по відношенню до самих працівників поліції* як у сфері

захисту їх основних прав (в першу чергу права на життя шляхом вживання вичерпних заходів для забезпечення їх особистої професійної безпеки, належного соціального захисту), так і в плані підвищення рівня їх матеріальної, соціальної й психологічної захищеності. Практика показує, що існує пряма залежність між станом дотриманням прав людини і ставленням суспільства до поліцейських, а також між пріоритетністю дотримання правоохоронцями прав людини і ставленням до них громадян.

2. Профілактичний (соціально-педагогічний) напрям включає, окрім здійснення загальної правової освіти і виховання громадян, також й проведення спеціальної роботи з населенням щодо роз'яснення законних прав громадян, понесення ними відповідальності в разі порушення законодавства, а також прав самих працівників правоохоронних органів у процесі здійснення поліцейськими професійних контактів з громадянами. Особливу роль тут відіграє використання ЗМІ, спільна робота з громадськими, у тому числі правозахисними організаціями, організація зустрічей з населенням і т. д. Проте, будь-яка роз'яснювальна або виховна робота з населенням не буде ефективною, якщо вона не підкріплюватиметься безпосереднім практичним досвідом спілкування широкого загалу громадян з працівниками органів НПУ в повсякденних умовах.

3. Підвищення рівнів загальної професійної підготовки і виховання особового складу органів та підрозділів НПУ є найважливішою основою, котра забезпечує дотримання прав людини в правоохоронній діяльності. Зміцнення законності в службовій діяльності поліцейських, формування у них громадянської позиції, почуття професійного обов'язку, вірності Присязі працівника поліції, виховання комплексу фахово значущих якостей особи правоохоронця, забезпечення необхідного рівня його професійної підготовки, оволодіння необхідними знаннями, уміннями і навичками, протидія корупції – усе це є важливими умовами в забезпеченні дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів [6].

Не менш значущим виступає створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в колективі підрозділу поліції, колективна відповідальність за доручену справу, взаємна вимогливість та підтримка. Це дає поліцейському відчуття соціально-психологічної захищеності і є дієвою протипагою розвитку його професійної деформації. Спеціальна професійна підготовка і гуманістичне виховання поліцейських органів та підрозділів НПУ полягає передусім у формуванні в них фахових установок на пріоритетність дотримання прав людини як одного з об'єктивних критеріїв, що визначають зміст діяльності і самооцінку працівника поліції.

Особлива роль належить інформуванню поліцейського про міжнародні і вітчизняні нормативно-правові акти та документи, що безпосередньо стосуються дотримання прав та свобод людини. Тут важлива обізнаність правоохоронців не лише з вимогами Загальної

декларації прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН [1], але і сучасних тенденцій розвитку правового і нормативного забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів в контексті євроінтеграції системи загальнолюдських цінностей, впровадження передового досвіду діяльності силових структур інших країн [2–4].

Не менш важливо у процесі фахової освіти і виховання працівників поліції проводити спеціальний аналіз норми українського законодавства (позицій відомих нормативних актів), в котрих закладена безпосередня реалізація прав людини і громадянина. Невід’ємною частиною спеціальної професійної підготовки і виховання поліцейських виступає *формування у них умінь та навичок, відпрацювання алгоритмів службових дій при вирішенні професійних завдань з урахуванням критерію дотримання прав людини*. Сьогодні така робота ускладнюється динамічними змінами в суспільстві, котрі обумовлюють виникнення деяких утруднень в самій правоохоронній діяльності (замість каральних функцій – надання поліцейськими соціальних послуг, замість міліцейської держави з тоталітарним режимом – забезпечення публічного порядку в громадянському суспільстві, зміцнення демократії тощо), зростають вимоги до працівників поліції в частині забезпечення дотримання ними прав людини. Тому, окрім інформування і відпрацювання поліцейськими алгоритмів дій у випадку конкретних правопорушень, потрібно формувати у них готовність й до самостійного здійснення аналізу нової (оперативної) професійної ситуації для ефективного вирішення службових завдань з урахуванням дотримання прав людини. В цьому випадку важлива роль належить як загальному інтелектуальному розвитку правоохоронця, сформованих у нього здібностей до самостійного професійного мислення, так і його здатності враховувати критерій дотримання прав людини при прийнятті і реалізації самостійних рішень, в системі професійної самооцінки тощо.

4. Спеціальним напрямом роботи є *навчання працівників поліції умінням і навичкам роз’яснювати громадянам їх законні права, а також освоєння ними особливостей екстремальної роботи в «позастандартних» ситуаціях*. Сучасний поліцейський повинен уміти правомірно і грамотно поводитися в ситуаціях маніпулювання громадською думкою, підкупу, провокацій, шантажу і т. д., котрі можуть здійснюватися окремими громадянами з метою нейтралізації його професійної активності або спонукання до аморальних чи протиправних дій, що порушують права іншої людини.

5. Особливо актуальний в сьогоденні умовах законодавчо оновлений напрям роботи – *інформування працівників поліції про правовий статус адвокатів*, які відіграють значущу роль у чиненні правосуддя, а також *про правовий і громадянський статус правозахисних організацій*. Правоохоронна та судова практика показує,

що нерідко саме недостатня інформованість поліцейських в цих питаннях приводить до професійних помилок або різного роду порушень. Відповідно, надзвичайно важливим напрямом роботи з персоналом підрозділів поліції виступає навчання правоохоронців умінням і навичкам взаємодії з адвокатами, з представниками правозахисних та інших громадських організацій, налагодження з ними конструктивного спілкування, а також накопичення, осмислення і поширення позитивного досвіду в цій сфері.

6. Особливу складність (в першу чергу через новизну взаємовідносин з релігійними організаціями після отримання Православною церквою України (далі – ПЦУ) 15 грудня 2018 року Томосу про помісну автокефалію) становить питання про **взаємодію з представниками різних релігійних конфесій і організацій, в тому числі й тими, котрі переходять до складу ПЦУ з Московського патріархату**. Відомо, що правоохоронні органи зараз розширюють і зміцнюють свою взаємодію з ПЦУ, іншими традиційними (зареєстрованими) для України конфесіями, низкою нових релігійних організацій і об'єднань. Зрештою, це шлях до забезпечення права людини на свободу совісті, віросповідання, на вільне задоволення своїх духовно-релігійних потреб. Але в цьому випадку теж потрібна спеціальна робота з особовим складом підрозділів поліції в першу чергу щодо роз'яснення особливостей функціонування деяких конфесій, специфіки діяльності священнослужителів, і, звичайно ж, щодо засвоєння поліцейськими правових основ діяльності релігійних організацій та об'єднань. У ряді випадків поліцейським потрібно проводити додаткове коректне роз'яснення представникам різних конфесій (громад) не тільки їх конституційні права, а й необхідність виконання парафіянами передбачених законодавством обов'язків.

Таким чином, цілеспрямоване удосконалення виховної роботи з особовим складом поліції є ефективною умовою суттєвого покращення забезпеченості дотримання прав людини в громадянському суспільстві при здійсненні правоохоронної діяльності.

Оскільки дотримання або порушення прав людини здійснюється у сфері взаємодії людей, то належна поінформованість, професійна навченість та вихованість правоохоронця – три педагогічні компоненти (напрями професійної діяльності), реалізація котрих сприятиме дотриманню прав людини при взаємодії працівників органів НПУ з громадянами.

Розглянуті нами особливості взаємодії працівників правоохоронних органів з громадянами мають у своїй основі досить яскраво виражений виховний аспект (існування в багатьох громадян низького рівня правової освіти, необхідністю корегування їх правосвідомості, виправлення асоціальної поведінки, потребою налагодження з ними конструктивних контактів тощо). Таким чином, взаємодія поліцейських НПУ з

громадянами вимагає удосконалення також і спеціальної педагогічної підготовки правоохоронців.

Список бібліографічних посилань

1. Загальна декларація прав людини : прийн. і проголош. резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10.12.1948 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 06.02.2019).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : схвал. Радою Європи від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 06.02.2019).
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийн. Ген. Асамблеєю ООН 16.12.1966 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 05.02.2019).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : прийн. Ген. Асамблеєю ООН 16.12.1966 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_042 (дата звернення: 05.02.2019).
5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.02.2019).
6. Вайда Т. С., Черкашин А. І., Доценко В. В. Основи виховання працівників ОВС : практ. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 318 с.

Отримано 11.02.2019

УДК 811.161

Валентина Анатоліївна ВАСИЛЕНКО,

*професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент;*

 <https://orcid.org/0000-0001-9167-1130>;

Анастасія Володимирівна КИСІЛЕНКО,

*студентка 2 курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДИСКУТИВНО-ПОЛЕМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Досліджено компоненти професійної дискусивно-полемічної мови юриста. Виявлено особливості впливу професійної культури на мовну свідомість юристів. Проаналізовано методи, прийоми, засоби, що є компонентами професійної лінгвокультури юриста і репрезентують адекватну психологічну реакцію.

У сучасному діловому світі фахівець будь-якої сфери має швидко обирати будь-яку форму мовлення, сприймати різнорівневу інформацію,